

Lluís
Domènech
Girbau

LLUÍS
DOMÈNECH
i MONTANER

UNA VISIÓ DES DEL SEGLE XXI

Epíleg de Lluís Domènech Amadó

V I E N A
E D I C I O N S

ÍNDIX

Nota de l'autor	9
1. «En busca de una (arquitectura) nacion(al)»	11
2. <i>En busca</i> del temps perdut. Com vaig saber de Domènech i Montaner	17
3. <i>En busca</i> d'una nació	35
El viatge com a eina de coneixement	36
El viatge del romànic	49
L'exhumació de Jaume I, amb la figura de Josep Maria Jujol al fons	69
«El ximple d'en Puig»	85
Francesc Cambó i els «fivellers de guardarropia»	96
La bombolla del Noucentisme	104
Retrats vius, elogis funeraris	110
4. <i>En busca</i> d'una arquitectura	125
«Caixes de sabates». Racionalisme	125
El Castell dels Tres Dragons	127
Les «cantonades» de Domènech	129
El Palau de la Música i l'Hospital de Sant Pau des de llocs insospitats	135
Desconstruint Domènech. El castell de Santa Florentina	157
L'últim home que va conèixer Domènech i Montaner	159

5. A la recerca del temps perdut. El temps retrobat _____	161
6. De <i>La febre d'or</i> a <i>Vida privada</i> _____	179
Epíleg. Domènech-Gaudí-Cerdà-Jaussely, <i>per Lluís Domènech Amadó</i> _____	185
Bibliografia _____	203

2. EN BUSCA DEL TEMPS PERDUT. COM VAIG SABER DE DOMÈNECH I MONTANER

La meva aproximació a Domènech passa, lògicament, per etapes successives que van augmentant la intensitat i la qualitat d'aquest coneixement. He intentat esquematitzar-les en cinc fases: el descobriment de Domènech (mític?), l'aprenentatge d'una teoria general de l'arquitectura, la documentació sobre l'arquitecte, la meva producció sobre Domènech i la reflexió sobre ell.

La primera fase del meu descobriment de l'arquitecte Domènech i Montaner comença l'any 1958, tot just quan ja havia decidit, després dels lògics dubtes, iniciar els estudis d'Arquitectura. El meu avi Pere em va convidar al concert del cinquantenari del Palau de la Música (1908-1958), on vaig sentir per primera vegada la *Passió segons sant Mateu* de Johann Sebastian Bach, que em va impressionar tant com l'interior del Palau, que no havia vist mai.

Fins aquesta data, els esdeveniments de la primera postguerra espanyola havien afectat els meus pares de manera cruel en els seus records, de manera que van decidir, de moment, no ressuscitar el passat, no parlar-ne en família, ja que els resultava dolorós. Domènech i Montaner era una ombra gloriosa però desconeguda per a la meva generació, i l'anada al Palau amb el meu avi i els meus pares va ser el tret de sortida per recobrar dignament la memòria del passat.

Aquest esdeveniment es va complementar l'any següent, el 1959, quan Pere Domènech Roura va pronunciar una conferència a l'Escola d'Arquitectura sobre el seu pare, Lluís Domènech i Montaner, en presència dels professors, fins i tot dels més franquistes. Es restablia, d'alguna manera, la història de l'arquitectura barcelonina i la de l'Escola

d'Arquitectura, de la qual Domènech i Montaner havia estat director vint anys. Per a mi va ser un descobriment iniciàtic per partida doble.

Aquesta fase registra un segon fet important: la publicació del número doble especial de l'òrgan del Col·legi d'Arquitectes, *Cuadernos de Arquitectura* (n. 53-54), l'any 1963, dedicat íntegrament a Domènech i Montaner. L'inspirador i principal ideòleg de la publicació va ser l'arquitecte Oriol Bohigas, a l'estudi professional del qual, Martorell, Bohigas i Mackay (MBM), jo havia començat a treballar com a estudiant en pràctiques, i ell mateix me'n va regalar un exemplar. L'empenya definitiva que donà Bohigas al procés de difusió de l'obra de Domènech culminava un pas teòric anterior, fet pel catedràtic Josep Maria Sostres, amb un article, precisament, sobre el Palau de la Música, de l'any 1953 (!), en el qual situava el Palau entre l'avantguarda de l'Art Nouveau europeu. Sostres, que havia estat un dels redescobridors d'Antoni Gaudí, ara, amb la seva característica equanimitat, equilibrava el panorama crític de l'arquitectura catalana amb Domènech, i el comparava amb Olbrich, Mackintosh o Horta.

El desenllaç d'aquest període inicial es produeix amb la mort de Pere Domènech Roura (1964) i la recuperació, per part del meu pare, de l'arxiu personal de Lluís Domènech i Montaner, que era a Canet de Mar, a l'antiga masia que servia d'estudi a l'arquitecte del Palau. L'arxiu és catalogat i restaurat, provisionalment, a Lleida, i jo aprofito les vacances per fer un inoblidable «viatge» submergint-me en la documentació de Domènech i Montaner i descobrint que ell també havia fet molts «viatges», de tot tipus. Aquesta és la fase que qualifico de mítica.

La segona fase de la meva aproximació a Domènech i Montaner la vaig fer, prèviament, com a preparació teòrica, abans d'entrar en contacte directe amb l'obra arquitectònica, política o filosòfica de l'arquitecte modernista. A continuació, resumeixo diverses incidències d'aquest aprenentatge.

L'any 1965 es va publicar el número 15 de la revista italiana *Zodiaco*, dedicat completament a l'arquitectura espanyola. La publicació, patro-

cinada per Olivetti, estava inspirada i dirigida per l'arquitecte Vittorio Gregotti, membre de la redacció de la revista *Casabella*, que dirigia Ernesto Rogers, també vinculat al grup d'Adriano Olivetti. Tant aquesta publicació com els seus autors van tenir un gran ressò a Catalunya, i es va establir una relació estreta i duradora amb els arquitectes de Milà. Em va interessar que el primer article estigués dedicat als orígens de l'arquitectura moderna a Espanya; s'hi mencionava el Modernisme i Domènech i Montaner, en particular, com una de les fonts desencadenants. L'escrit estava signat per Carlos Flores, de Madrid, i per Oriol Bohigas, de Barcelona. Al cap de poc temps, vaig conèixer Flores i ens vam fer molt amics.

Les pàgines de *Zodiac* dedicades al Modernisme eren il·lustrades amb les fotografies del Cafè restaurant, de l'Hospital de Sant Pau i del Palau de la Música Catalana de Domènech, i van ser un pas important en el meu acostament crític a aquestes obres, que vaig visitar amb atenció, poc temps després, com a turista accidental.

El mateix 1965 es va produir un altre motiu per a la meva «posada a punt»: Oriol Bohigas em va convidar a participar al «Pequeño Congreso» que se celebraria a Segòvia a començaments del mes de desembre. Els «Pequeños Congresos», fundats l'any 1959, tenien l'objectiu de relacionar els professionals de l'arquitectura, bàsicament de Madrid i Barcelona, per parlar de les seves obres més recents, en unes trobades en ciutats diferents; la darrera, Segòvia. Allà vaig entrar en contacte per primera vegada amb col·legues madrilenys que havien publicat les seves obres en l'esmentada revista *Zodiac*, amb els quals vaig poder comentar l'article introductori que parlava del Modernisme. Potser el més interessat va ser Rafael Moneo, que ja coneixia l'obra de Domènech i la seva relació, com a estudiant i catedràtic, amb l'Escola d'Arquitectura de Madrid.

Tanmateix, la meva formació no es va reduir a parlar de Domènech, que en diferents moments de la seva vida havia viscut a la capital, sinó que el coneixement dels arquitectes de Madrid em va donar una nova perspectiva de la professió. Quines persones més interessants que eren Oiza, De la Sota, García de Paredes, Molezún, Corrales, etc.! En un

altre pla, Segòvia em va oferir una altra lliçó espanyola. Al dinar solemne que ens va dedicar la delegació madrilenya, encapçalada per l'inefable Carlos de Miguel, en un menjador de grans taules, estil *español antiguo*, es va produir l'entrada d'una comitiva d'*escuderos* que portaven *en andas* un garrí embolicat amb la *bandera nacional*. Érem clarament diferents, i crec que ho continuem sent.

Una altra circumstància particular va ser que el viatge a Segòvia el vaig fer acompanyant l'arquitecte Enric Tous en el seu Sis-cents. Ell buscava companyia per evitar adormir-se conduint i a mi em va fer un favor. Era un fet públic que Tous i Fargas no tenien una relació gaire bona amb Bohigas, per raons de tendència arquitectònica, però, precisament per aquesta raó, el viatge va ser una discussió animada i amistosa, i Tous no es va adormir, com vam recordar fa poc, un dia que ens vam trobar a l'Escola d'Arquitectura. Tous encara reia recordant el nostre viatge.

Recordo que a la tornada vaig anar amb els amics del curs al Liceu a veure *La valquíria*, l'òpera de Wagner que m'agradava més, i, mentre l'escoltava, intentava deduir quina devia ser la valoració que feia Domènech i Montaner de la seva, també, òpera preferida. Ja en aquells moments començava a estar intrigat respecte a la personalitat de l'arquitecte.

L'any 1968 vaig publicar *Arquitectura española contemporánea*, a l'editorial Blume, aprofitant les relacions que havia fet a Madrid i la bona sintonia que tenia amb els arquitectes de Barcelona. En el text introductor i a les obres, vaig intentar relacionar qüestions tan difícils com l'arquitectura d'avantguarda i la política. Sort que m'acompanyaven els articles de Vittorio Gregotti i Alexandre Cirici, que donaven nivell a la publicació. Vaig quedar satisfet de ser el primer a publicar, a Catalunya, obres de García de Paredes, d'Higueras, les Torres Blancas de Paco Oiza, encara en construcció, i el Gimnasio Maravillas, de De la Sota, acabat recentment. I moltes altres que durant bastant temps van ser referència d'actualitat.